

ВПЛИВ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ФАХІВЦІВ СОЦІОГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ

Бугерко Я. М.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнський національний університет
вул. Львівська, 11, Тернопіль, Україна
orcid.org/0000-0002-9138-5350
buherko.jm@gmail.com*

Ключові слова:

професіоналізація, ціннісно-сміслові орієнтації, сенсожиттєві цінності, психодуховний розвиток, особистісна рефлексивність, ціннісно-сміслові самовизначення, професійна ідентифікація.

У статті здійснено аналіз мотиваційно-ціннісних факторів, які впливають на готовність майбутніх психологів до професійної діяльності. Показано, що ціннісно-смістова сфера є провідною формоутворюючою структурою особистості, вона утворює динамічну функціональну систему, формує цілі і смисли життєдіяльності людини, регулює способи їх досягнення. Мотиваційно-ціннісні фактори тісно пов'язані із смисложиттєвими цінностями, а тому визначають ціннісне ставлення до майбутньої професії. У процесі здобуття спеціальності у закладі вищої освіти мотиваційна сфера студентів трансформується під впливом внутрішніх (особистісних) змін та соціокультурного середовища ЗВО, яке не лише визначає особистісне та професійне зростання майбутнього фахівця, а і сприяє формуванню його смисложиттєвої сфери, ціннісно визначеної професійної спрямованості. Результати обстежень показали, що існують істотні відмінності у сенсоцілових орієнтаціях студентів молодших (перших, других) та старших (третьох, четвертих) курсів навчання. У старшокурсників система життєвих сенсів більш гармонізована, наявний менший діапазон крайніх значень. Категорію провідних життєвих смислів у студентів молодших курсів становлять екзистенційні та комунікативні сенси, у старшокурсників – самореалізаційні та сімейні. Аналіз смисложиттєвих орієнтацій студентів засвідчив, що хоча для більшості студентів характерний середній рівень їх сформованості, в першокурсників недостатньо мірою присутня значуща мета, спроможність брати на себе відповідальність за її реалізацію, а неузгодженість власної системи життєвих цілей та планів негативно впливає на формування мотиваційної готовності до майбутньої професійної діяльності. Для підвищення ефективності процесу особистісного та професійного самовизначення студентів-першокурсників розроблена програма розвивальних занять «Життєва навігація», яка сприяє структуруванню ціннісних і смисложиттєвих орієнтацій студентів, формуванню їхньої мотиваційної готовності та ціннісного ставлення до майбутньої професії. Результатом проведеної роботи стало зростання ціннісно-сміслового самовизначення студентів та активізація процесів їхньої професійної ідентичності.

IMPACT OF VALUES ORIENTATIONS ON PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF SOCIO-HUMANITARIAN SPECIALISTS

Buherko J. M.

*Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Psychology and Social Work
West Ukrainian National University
Lvivska str., 11, Ternopil, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9138-5350
buherko.jm@gmail.com*

Key words: *professionalization, value-meaning orientations, life meanings, psychospiritual development, personal reflexivity, value-meaning self-determination, professional identification.*

The article provides an analysis of motivational-value factors that influence the readiness of future psychologists for professional activity. It is demonstrated that the value-meaning sphere is the leading formative structure of personality; it constitutes a dynamic functional system, shapes the goals and meanings of a person's life activity, and regulates the ways of their achievement. Motivational-value factors are closely linked to life values and, consequently, determine the value attitude towards the future profession. While acquiring a specialty at a higher education institution (HEI), the motivational sphere of students transforms under the influence of internal (personal) changes and the socio-cultural environment of the HEI. This environment not only shapes the personal and professional growth of the future specialist but also contributes to the formation of their value-oriented professional direction within the meaning-making sphere. The survey results have shown significant differences in sense-goal orientations between students of lower (first, second) and upper (third, fourth) courses of study. In senior university (or college) students, the system of life meanings is more harmonized, with a smaller range of extreme values present. In junior course students, the leading life meanings category consists of existential and communicative senses, while in senior course students, it includes self-actualization and familial senses. Analysis of the meaning-life orientations of students revealed that although an average level of their formation is characteristic for the majority of students, first-year students lack a significant purpose to a considerable extent, the ability to take responsibility for its realization, and inconsistency in their system of life goals and plans negatively affects the formation of motivational readiness for future professional activity. To enhance the effectiveness of the personal and professional self-determination process among first-year students, a program of developmental sessions called «Life Navigation» has been developed. This program facilitates the structuring of students' value and meaning-making orientations, fosters their motivational readiness, and cultivates a value-oriented approach toward future professional activity. The outcome of the conducted work resulted in an increase in the value-meaning self-determination of students and the activation of processes related to their professional identity.

Постановка проблеми. Життєдіяльність сучасної молоді людини здійснюється в умовах, які постійно змінюються. Соціально-економічні потрясіння призвели до того, що звичні взірці поведінки, традиційні норми і цінності, які регулювали діяльність людини, перестали сприйматися молоддю як значимі орієнтири. Студентство – це особливий етап розвитку особистості, на якому здійснюється вибір та реалізація подальшого життєвого шляху. У випадку, коли колишні

норми і правила здаються застарілими, а нові етапони, які відповідають сучасним реаліям життя, ще не вироблені, у молодих людей може виникати відчуття розгубленості, невпевненості в завтрашньому дні, відсутності перспектив. Отже, особливої актуальності набуває вивчення сенсожиттєвих орієнтацій у студентів, які виступають як опори, що допомагають впоратися зі складними життєвими ситуаціями та є ресурсним потенціалом саморозвитку молоді студентського віку.

Проблема ціннісних та сенсожиттєвих орієнтацій особистості розкривається в низці наукових праць як українських (І.Д. Бех [1], М.В. Савчин [11], Т.М. Титаренко [5], В.О. Татенко [5], А.А. Фурман [13; 14], О.Є. Фурман [15], ін.), так і закордонних (А. Маслоу [20], В. Франкл [7], М. Рокіч [21], Ш. Шварц [22], ін.) учених, котрі визначили сутність поняття «цінність», структуру сенсожиттєвих орієнтацій особистості, їх змістове наповнення і особливості прояву у представників різних професій. Українські психологи З.С. Карпенко [6], Н.І. Пов'якель [9], Н.В. Чепелева [17], Н.Ф. Шевченко [19], В.М. Ямницький [8] вказують на наявність безпосереднього зв'язку цінностей із потребо-мотиваційними, когнітивними, вольовими, емоційними процесами та на їх рефлексивну і регулятивну функції. Ж.П. Вірна, досліджуючи особливості мотиваційно-сислової регуляції особистості майбутнього фахівця, обґрунтувала необхідність врахування її життєво-стильового концепту, що дозволяє аналізувати мотиваційно-сислову діяльність фахівця як багатофункціональне явище, котре поєднує у єдину цілісність свідомість людини та її діяльність [3]. Ґрунтовне теоретичне та методологічне обґрунтування смислбуттєвої та сенсожиттєвої сфери особистості здійснив український дослідник А.А. Фурман, який розглядає її як систему «свідомісних організованостей життєактивності, що впорядковує її інтенційні та потенційні запити» [13, с. 165]. Однак не вирішеною залишається проблема розгляду ціннісних і сенсожиттєвих орієнтацій як динамічної проєкції смисложиттєвих концепцій особистості на конкретні умови її повсякденного життя та вплив процесу професіоналізації у ЗВО на їх розвиток.

Мета статті – виявлення психологічних особливостей впливу ціннісних та сенсожиттєвих орієнтацій студентської молоді на формування її мотиваційної готовності до професійної діяльності (на прикладі майбутніх психологів). **Завдання** дослідження полягає у тому, щоб здійснити аналіз мотиваційно-ціннісних факторів, які впливають на готовність майбутніх психологів до професійної діяльності, розглянути сенсосмисловий розвиток особистості як рамкову умову самовдосконалення людини, зробити психологічний аналіз взаємозв'язку ціннісного зорієнтування та мотиваційної готовності до професійної діяльності майбутніх психологів.

Результати дослідження. Питання сенсу, сенсожиттєвих цінностей особистості складне і неоднозначне. У середині ХХ ст. ця проблема стала однією із центральних в екзистенційній та позитивній психології. Водночас варто відзначити певні труднощі в однозначності трактувань цього терміна. Так, дослідники акцентують увагу на

різних аспектах сенсу життя, визначаючи його, наприклад, через наявність життєвих цілей, відчуття повноти життя, залучення до особистісно значущих видів діяльності [4; 7; 19; 20]. На сьогодні відсутня чітка концептуалізація категорії сенсу життя. Це пов'язано з тим, що, по-перше, в радянський період вивчення смислів та сенсів життя людини практично не проводилося, дослідження духовного світу особистості обмежувалося, як правило, дослідженням ціннісних орієнтацій різних соціальних груп. Другий аспект полягає в неправильному вживанні понять, в одних випадках ототожненні, в інших – заміною одного іншим. До того ж для різних наук питання про сенс життя звучить по-різному: для філософії це питання про сенс буття людини, для психології – про досвід пошуку, набуття та переживання сенсу в житті особистості, для соціології – розуміння та способи реалізації сенсу життя особистістю. Відповідно, філософія використовує поняття «сенс життя» (або «сенс буття»), психологія з явним успіхом – «смисложиттєві/сенсожиттєві орієнтації», а в окремих соціологічних пошукуваннях застосовують поняття «смисложиттєва концепція» особистості.

Звертаючись до досліджень С.Б. Кримського, А.А. Фурман звертає увагу на те, що хоча «смысл» і «смысл» є синонімічними поняттями, однак мають істотні відмінності: смысли відповідають певним значеннєвим конструктам і «упредметнюються в досягненні стратегічних цілей-перспектив життєреалізування людини», тоді як сенсам характерний «індивідуалістичний характер суб'єктивної оцінки довколишньої дійсності» [13, с. 175]. Отже, вони є для людини особистісно вартісними. Дослідник використовує поняття *смисложиттєвої сфери* як такого особистісного конструкту, який «утримує і смислосферу буття і сенсосферу життя у їх сукупному синергійному поєднанні» [13, с. 175]. За допомогою своїх сенсів людина сприймає і розуміє безмежність та важливість відносин зі світом, а завдяки смыслам вона відчуває свою приналежність до соціального співтовариства. При цьому сенси можуть бути розглянуті як динамічна, ситуативно змінювана структура свідомості, тоді як загальнолюдські смысли є стійкими, вічними, не залежними від зовнішніх обставин.

Українська дослідниця проф. З.С. Карпенко, досліджуючи особливості аксіогенезу особистості, виділила *засоби* психологічного розвитку *ціннісно-сислової сфери* людини, виходячи з авторської теорії інтегрального суб'єкта. Відповідно, вони розташувалися таким чином: на рівні відносного суб'єкта – це наслідування, емоційне зараження, навіювання, на рівні монособ'єкта – ідентифікація, на рівні полісуб'єкта – каузальна

атрибуція, рефлексія, на рівні метасуб'єкта – емпатія, на рівні абсолютного суб'єкта – медитація [6, с. 236].

Ще одним важливим поняттям смислової сфери людини є *осмисленість життя*, яка визначається як наявність мети, переживання онтологічної значущості життя і є загальною потребою людини. Виділяють три етапи процесу осмислення: усвідомлення, прийняття, самоконтроль. Саме усвідомленість життя є ключовим показником наявності сенсу життя. Вона дозволяє більш ясно й адекватно формувати життєву позицію, ефективніше вирішувати міжособистісні та внутрішні конфлікти, планувати своє майбутнє, оцінювати та переоцінювати минуле, а також повною мірою орієнтуватися у сьогоденні [2, с. 62].

Не менш важливою є властивість *трансцендентності* сенсу, емансипованості його від внутрішнього та зовнішнього. Так, засновник логотерапії В. Франкл розглядає пошук сенсу життя як *вроджену інтенцію*, пошук якої може здійснюватися у форматі діяльності, переживання цінності та страждання. При цьому людина вільна стосовно спадковості, потягів і середовища. Сенс кожної людини унікальний і ситуативний, у процесі життя він змінюється. На питання про сенс життя людина відповідає своїми справами, рішеннями, вчинками [12; 19].

Український психолог А.А. Фурман вказує на *рамкові умови* існування людини у довколишньому світі, які вона сама визначає «через свою персонально-унікальну, відеальнену концепцію смисложиттєвого самоздійснення» [13, с. 178]. Науковець зазначає, що можна говорити про упредметнення смислів/снів людини у певний цілісний конструкт – її *смисложиттєву сферу* як сукупність «матеріальних і духовних домагань, що підпорядковуються системі цінностей і ідеалів, значущих для людини в контексті конкретного ситуаційного екзистенціювання» [13, с. 178].

Період навчання у ЗВО є сензитивним для формування багатьох особистісних структур, зокрема, ціннісних та смисложиттєвих орієнтацій, світогляду, стійких професійних орієнтацій та ін. Саме в цей час особистість виходить на нові грані осмислення світу, активно засвоює соціальні змісти (соціальні ролі та норми), у неї відбувається інтенсивне становлення системуючих цінностей, навколо яких конструюється ціннісно-нормативна система майбутньої професійної діяльності.

Фахова робота психолога пов'язана зі здійсненням складних та відповідальних завдань, які потребують високого рівня знань та практичного досвіду. Її успішне здійснення неможливе без наявності внутрішньої мотивації та готовності до роботи. Мотиваційна сфера особистості утво-

рена як ситуативними мотиваційними утвореннями, які безпосередньо спричиняють та регулюють діяльність, так і надситуативними стійкими утвореннями, котрі виявляються в різних сферах життєдіяльності людини та визначають спрямованість особистості, мотиваційні орієнтації та смислові установки [10].

Мотиваційно-ціннісні фактори тісно пов'язані зі смисложиттєвими цінностями та визначають характер професійної діяльності психолога, а тому і мотиваційно-ціннісне ставлення до професії. Під час аналізу мотиваційно-ціннісних факторів, що впливають на професійну готовність та соціальну активність майбутніх фахівців-психологів, важливо враховувати поєднання компонентів соціальної спрямованості, просоціальної діяльності, уміння протистояти труднощам (адаптованість та оптимальний рівень опірності), усвідомлення власних мотивів та можливих мотивів майбутніх клієнтів, ініціативність, креативність тощо [16].

Аналіз наукової літератури показав, що ціннісно-смислова сфера є провідною формуючою структурою особистості. Вона утворює динамічну функціональну систему, формує цілі і смисли життєдіяльності людини, регулює способи їх досягнення [7; 18]. В особистісному світі людини сенси і смисли організуються цілісно, холистично, водночас спостерігається різний рівень вияву їх у щоденній буденній діяльності людини і самі вони мають різний пріоритет для людини (зумовлений як впливом її соціального середовища, так і певними індивідуальними властивостями та особливостями її розвитку і формування).

Будуючи своє дослідження, ми засадничою основою взяли модель професійної готовності до діяльності психолога-практика, створену українським психологом проф. А.А. Фурманом [14, с. 123], що дозволила виділити такі складники вивчення сенсожиттєвого зреалізування особистості майбутнього фахівця: особистісну спрямованість майбутнього фахівця (зокрема, сенсоцілові орієнтації студентів), процеси психодуховного розвитку, вивчення життєвих цілей та професійної ідентичності, аналіз саморефлексії поведінкових і фахових дій.

Основною гіпотезою було припущення, що у процесі здобуття спеціальності у закладі вищої освіти мотиваційна сфера студентів трансформується під впливом внутрішніх (особистісних) змін та соціокультурного середовища ЗВО, яке не лише визначає особистісне та професійне зростання майбутнього фахівця, а і сприяє формуванню його смисложиттєвої сфери, ціннісно визначеної професійної спрямованості.

Вивчення сенсоцілових орієнтацій студентів проводилося за методикою Котлякова «Система

життєвих смислів» [4, с. 465–467]. Результати обстежень показали, що наявні істотні відмінності у сенсоцільових орієнтаціях студентів молодших (перших і других) курсів та студентів старших (третьої, четвертої) курсів навчання. У старшокурсників система життєвих сенсів більш гармонізована, наявний менший діапазон крайніх значень. Провідними у студентів першого та другого курсів є екзистенційні та комунікативні сенси. Це засвідчує, що для них надзвичайно важливою потребою є цінність проживання життя, відчуття свободи вибору, любов у всіх її проявах (*екзистенційний життєвий сенс*) та потреба спілкуватися з іншими, відчуття потрібності та залученості у співдіяльність із знайомими та близькими людьми (*комунікативний життєвий сенс*).

У категорію найменш значимих життєвих сенсів у студентів потрапили когнітивні та, як це не парадоксально, альтруїстичні сенси. Отже, потреба пізнання життя, пошук особистісного сенсу, усвідомлення причини суперечливості внутрішнього світу власної особистості (*когнітивний життєвий сенс*) та потреба безкорисливо допомагати іншим людям, робити добро, служити спільному благу, нехтуючи власною вигодою (*альтруїстичний життєвий сенс*), перебувають на периферії ціннісного світогляду майбутніх психологів.

Процеси психодуховного розвитку студентів тісно пов'язані із їх сенсожиттєвими орієнтаціями, котрі, своєю чергою, формуються завдяки ціннісно-смісловим орієнтаціям, що визначають цілі, регулюють поведінку і пов'язують особистість із соціумом. Результати визначень сенсожиттєвих орієнтацій (за адаптованою версією тесту PIL «Мета в житті» (Purpose-in-LifeTest) Леонарда Махоліка та Джеймса Крамбо) показали, що більшість студентів (60%–62,3%) мають середній рівень сформованості смисложиттєвих орієнтацій за трьома шкалами: ціль у житті, процес життя (емоційна насиченість життя), результативність життя (задоволеність власною самореалізацією). Це означає, що у них є досить висока потреба в досягненнях, прагнення до одержання відчутних результатів у різних видах діяльності. Зазначеному сприяє і сам характер освітньої діяльності, тому з віком у студентів спостерігається збільшення зазначеного показника.

Водночас проведення методики показало, що найнижчі показники у студентів має шкала локус-Я (відчуття себе розпорядником власного життя). Майже половина (45,7%) обстежених, в основному старшокурсників, вважають себе самодостатньою незалежною особистістю, здатною будувати своє життя відповідно до власних цілей, завдань і уявлень, а їхня інтернальність прямо співвідноситься із високим рівнем відпові-

дальності за все, що відбувається у їхньому житті. Однак значній частині, особливо першокурсникам, характерні уявлення про себе як про нездатних контролювати події власного життя. У них недостатня віра у власні сили та можливості, у здатність керувати власним життям, часто переважає переконаність у тому, що життя невідвладне свідомому контролю і немає сенсу щось загадувати чи планувати на майбутнє.

Аналогічні результати одержані і у разі визначення професійної рефлексії та професійної ідентичності, котрі є важливими засадничими умовами професійного становлення майбутнього фахівця під час навчання у ЗВО. Майже третина студентів I–II курсів має недостатній і низький рівні розвитку особистісної рефлексії (за опитувальником «Визначення індивідуального виразу рівня рефлексивності» А.В. Карпова). Починаючи з III курсу спостерігається інтенсифікація розвитку рефлексивних умінь, що пов'язано, вочевидь, із поглибленням професійної складової частини навчальної діяльності студентів, коли відбувається усвідомлення специфіки професійної психологічної діяльності, виникають перші професійні труднощі, які формують потребу в отриманні нових знань та ще не освоєних професійних дій, закладається самооцінка професійних навичок. Загалом, у студентів 1-го та 2-го курсів спостерігається середньо-низький рівень розвитку рефлексивності, а на 3-му та 4-му курсах відбувається інтенсивне зростання рефлексії та її розвиток досягає середньо-високого рівня.

З урахуванням одержаних результатів було розроблено тренінгово-розвивальну програму «Життєва навігація». Під час розробки програми ми керувалися засадами екзистенційно-гуманістичного підходу, який аналізує людину з погляду її цінностей, життєвих цілей, відповідальності, гідності, свободи, готовності до самовизначення та самоздійснення.

Результати обстеження показали, що особливу увагу розвитку сенсожиттєвих орієнтацій варто приділити саме студентам-першокурсникам, оскільки у процесі адаптації до навчання у закладі вищої освіти вони відчувають багато проблем, зокрема негативні переживання, які пов'язані з недостатньою визначеністю мотивації вибору професії, психологічною неготовністю до неї; відсутність навичок психологічного саморегулювання власної поведінки та діяльності та ін. Студенту-першокурснику на етапі адаптації часом важко усвідомлено приймати рішення та втілювати їх у життя. За час навчання він повинен визначитись, знайти свій життєвий шлях, що веде до професійного успіху. Саме у цьому віці перед юнаками та дівчатами постає необхідність прийняття низки важливих рішень, вирішення

життєво важливих проблем в умовах дефіциту життєвого досвіду. Тому заняття були спрямовані на вирішення проблемних питань ціннісно-смиислового самовизначення студентів.

Важливим моментом занять була особлива і детально спланована та реалізована рефлексивна діяльність студентів, яка сприяє розвитку у них здатності розпізнавати проблеми в професійній діяльності. Це, своєю чергою, визначає розвиток рефлексивних умінь, які є основним складником професійної рефлексії. У ході навчання у студентів формується вміння аналізувати та оцінювати власні стратегії та дії, відбувається робота з екзистенційними смислами та цінностями, проводиться діагностика власних професійно важливих якостей і властивостей. Все це спрямоване на зміну наявного у першокурсників образу професійної діяльності, зазвичай не структурованого, не реалістичного, значною мірою ідеалізованого та сприяє розвитку ідентифікації себе з представниками вибраної професії. Створене рефлексивне освітнє середовище допомагає студентам усвідомлювати проблемні навчальні ситуації, проводити пошук їх розв'язання, будувати власні перспективні моделі життя, котрі ґрунтуються на усвідомлених цінностях та смислах. Внутрішнє рефлексивне протиріччя ставить студента в такі умови, коли він усвідомлює, що моральний вибір йому прийдеється робити самостійно протягом усього життя, не перекладаючи відповідальність на інших. Бесіди зі студентами після закінчення навчальної програми показали тенденцію до переміщення точки опори морального вчинку всередину себе, що в підсумку призводить до внутрішнього звільнення, зростання мотиваційної готовності до майбутньої професійної діяльності та самореалізації.

Зазначене підтвердили і результати обстежень після завершення програми, зокрема відбулося зростання показників рівня сформованості сенсожиттєвих орієнтацій у студентів-першокурсників та, що найголовніше, це призвело і до вищих показників професійної ідентичності. Так, на 8,6% зріс показник сформованої професійної ідентичності (за методикою статусу професійної ідентичності студентів А.А. Азбель, А.Г. Грецової), водночас зменшилась кількість студентів із неви-

значеною (на 3,2%) та кризовою («мораторій») ідентичністю (на 5,4%). Тому зазначене підтверджує те, що особистість здатна до професійного саморозвитку, коли вона усвідомлює свої ціннісні засади, а її знання набувають особистісного сенсу. Це означає, що освіта, окрім набуття професійних умінь та навичок, повинна допомогти майбутньому фахівцю знайти ті унікальні смисли, до яких він прийде своїм неповторним шляхом.

Проведене дослідження смисложиттєвих орієнтацій студентів I–IV курсів та динаміки їх розвитку у процесі навчання у ЗВО показує резервні можливості підвищення ефективності особистісного та професійного самовизначення сучасних молодих людей, їх здатності структурувати свої відносини зі світом та підпорядкувати свою життєдіяльність стійкій структурі цих відносин на протигагу миттєвим імпульсам та зовнішнім стимулам.

Висновки. У сучасних умовах зміни освітньої парадигми важливим напрямом професійної підготовки є формування ціннісних засад та мотиваційно-смиислового ставлення до професійної діяльності майбутніх фахівців. Навчання у ЗВО сприяє формуванню ціннісно-смиислової сфери студентів, інтеграції їхньої професійної спрямованості до структури особистості. Мотиваційно-ціннісні фактори тісно пов'язані зі смисложиттєвими цінностями та визначають характер професійної діяльності психолога, його внутрішнє ставлення до свого фаху, усвідомлене включення у визначену систему норм, вимог і ціннісних орієнтацій професії. Результати проведеного дослідження вказали на необхідність цілеспрямованої роботи з розвитку смисложиттєвої сфери особистості студентів, їх ціннісного зорієнтування та мотиваційної готовності до професійної діяльності.

Подальшого дослідження потребує вивчення психологічних механізмів виникнення спрямованості майбутнього фахівця на таке освоєння нормативних і ціннісних вимог професійної праці, котре усуває протиріччя між можливостями людини та вимогами професійної діяльності до неї, між змістом ціннісно-мотиваційної сфери особистості та цінностями, які декларує майбутня професійна діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ–Чернівці : «Букрек», 2018. 320 с.
2. Бугерко Я., Банделюк В. Професійне становлення майбутнього фахівця: ціннісно-смислові орієнтири як транспарентний чинник толерантної взаємодії. *Communication as a factor of transparency of social interaction* : monograph. Ек. 2022, Р. 55–74.
3. Вірна Ж. Життєво-стильовий концепт мотиваційно-смиислової регуляції: професійна методологія і практика. *Психологія і суспільство*. 2009. № 4. С. 192–193.
4. Грінцова О.М. Психологія проектування життєвого шляху особистістю юнацького віку : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07. Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2018. 562 с.

5. Життєвий світ і психологічна безпека людини в умовах суспільних змін / М.М. Слюсаревський, Л.А. Найдьонова, Т.М. Титаренко, В.О. Татенко, ін. Київ : Талком, 2020. 318 с.
6. Карпенко З.С. Аксиологічна психологія особистості : монографія. 2-ге вид., перероб., доповн. Івано-Франківськ, 2018. 720 с.
7. Карплюк Ю. Взаємозв'язок ціннісно-орієнтаційної і мотиваційної сфер особистості. *Психологія і суспільство*. 2021. № 2. С. 169–176.
8. Литвиненко С.А., Ямницький В.М. Формування професійної компетентності майбутніх психологів: інноваційні підходи. *Матеріали Всеукр. наук. конф.* (м. Умань, 16 черв. 2020 р.). Умань : ВПЦ «Візаві», 2020. С. 167–169.
9. Пов'якель Н.І. Феноменологія професійного мислення психолога-практика у просторі сучасної вищої освіти. *Наука і освіта*. 2007. № 4–5. С. 142–146.
10. Подоляничук Д.С. Ціннісні орієнтації студентської молоді як предмет соціально-психологічного дослідження. *Габітус*. 2020. Вип. 19. С. 263–270.
11. Савчин М. Моральна сфера особистості та її сутнісні визначення. *Психологія і суспільство* 2022. № 1. С. 149–162.
12. Франкл В. Динаміка та цінності. URL: <http://www.management.com.ua/vision/vis002.html>.
13. Фурман А.А. Психологія смисложиттєвого розвитку особистості : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 508 с.
14. Фурман А.А. Ціннісно-орієнтаційний портрет фахівця-психолога: від моделі до індивідуальних варіантів. *Психологія і суспільство*. 2012. № 1. С. 118–126.
15. Фурман О. Успішність, успіх і Я-концепція. *Психологія і суспільство*. 2023. № 1. С. 191–198.
16. Чемеринська Д., Карп'як М. Вплив самооцінки на мотиваційну готовність до професійної діяльності майбутніх психологів. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. С. 132–138.
17. Чепелева Н.В. Структурно-смилова модель наративного конструювання досвіду в контексті розвитку особистості. *Актуальні проблеми психології*. 2021. Т. 2. Вип. 13. С. 26–38.
18. Шевченко Н.Ф., Деревянченко Р.В. Формування ціннісно-смилових орієнтацій у майбутніх педагогів у процесі навчання. *Психолого-педагогічні координати розвитку особистості* : зб. наук. мат-лів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава 1–2 червня 2023 р.). Полтава, 2023. С. 264–267.
19. García-Alandete J. The Place of Religiosity and Spirituality in Frankl's Logotherapy: Distinguishing Salvific and Hygienic Objectives. *J Relig Health*. 2023. <https://doi.org/10.1007/s10943-023-01760-4>.
20. Maslow A. Devenir le meilleur de soi-même: Besoins fondamentaux, motivation et personnalité. Editions Eyrolles, 2020. 384 p.
21. Nersesyan A.A. Study of valuable orientations of students through Rokic test. *համեմատական և կիրառական հոգեբանական հ. հ. Խ. Հրովայնի անվան հՊՄՆ մագիստրոսի*, 2020, № 8. P. 125–131.
22. Schwartz S., Sagie G. Value consensus and importance. A CrossNational Study. *Journal of cross-cultural psychology*. 2000. Vol. 31. № 4. P. 465–497.

REFERENCES

1. Bekh, I.D. (2018). Osobystist na shliakhu do dukhovnykh tsinnosti [Personality on the way to spiritual values]. Kyiv–Chernivtsi: «Bukrek» [in Ukrainian].
2. Buherko, Ya., Bandeliuk, V. (2022). Profesiine stanovlennia maibutnoho fakhivtsia: tsinnisno-smyslovi oriientyry yak transparentnyi chynnyk tolerantnoi vzaiemodii [Professional development of the future specialist: value-semantic landmarks as a transparent factor of tolerant interaction]. *Communication as a factor of transparency of social interaction*. Ек, 55–74 [in Ukrainian].
3. Virna, Zh. (2009). Zhyttievo-stylovyi kontsept motyvatsiino-smyslovoi rehuliatcii: profesiina metodolohiia i praktyka [Lifestyle concept of motivational and meaningful regulation: professional methodology and practice]. *Psykhologhiia i suspilstvo – Psychology and society*, 4, 192–193 [in Ukrainian].
4. Hrinova, O.M. (2018). Psykhologhiia proektuvannia zhyttievoho shliakhu osobystistiu yunatskoho viku [Psychology of designing a life path by a person of youth age]: dys. ... d-ra psykhol. nauk: 19.00.07. Nats. ped. un-t im. М.Р. Drahomanova. Kyiv [in Ukrainian].
5. Sliusarevskiy, M.M. (Eds.). (2020). Zhyttieviy svit i psykhologichna bezpeka liudyny v umovakh suspilnykh zmin [Life world and psychological security of a person in the conditions of social changes]. Kyiv: Talkom [in Ukrainian].
6. Karpenko, Z.S. (2021). Aksiolohichna psykhologhiia osobystosti [Axiological personality psychology]. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
7. Karpliuk, Yu. (2021). Vzaiezmozv'язok tsinnisno-oriientatsiinoi i motyvatsiinoi sfer osobystosti [Interrelationship of value orientation and motivational spheres of personality]. *Psykhologhiia i suspilstvo – Psychology and society*, 2, 169–176 [in Ukrainian].

8. Lytvynenko, S., Yamnytskyi, V. (2020). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh psykholohiv: innovatsiini pidkhody [Formation of professional competence of future psychologists: innovative approaches]. *Materialy nauk. konf. (m. Uman, 16 cherv. 2020 r.)*. Uman. 167–169 [in Ukrainian].
9. Poviakel, N.I. (2007). Fenomenolohiia profesiinoho myslennia psykholoha-praktyka u prostori suchasnoi vshchoi osvity [Phenomenology of the professional thinking of a practicing psychologist in the space of modern higher education]. *Nauka i osvita – Science and education*, 4–5, 142–146 [in Ukrainian].
10. Podolianchuk, D.S. (2020). Tsinnisni oriientsatsii studentskoi molodi yak predmet sotsialno-psykholohichnoho doslidzhennia [Value orientations of student youth as a subject of socio-psychological research]. *Habitus – Habitus*. 19, 263–270 [in Ukrainian].
11. Savchyn, M. (2022). Moralna sfera osobystosti ta yii sutnisni vyznachennia [The moral sphere of personality and its essential definitions]. *Psykhologhiia i suspilstvo – Psychology and society*, 1, 149–162 [in Ukrainian].
12. Frankl, V. Dynamika ta tsinnosti [Dynamics and values]. Retrieved from: <http://www.management.com.ua/vision/vis002.html> [in Ukrainian].
13. Furman, A.A. (2017). Psykhologhiia smyslozhyttievoho rozvytku osobystosti [Psychology of meaningful personality development]: monohrafiia. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
14. Furman, A.A. (2012). Tsinnisno-oriientsatsiinyi portret fakhivtsia-psykholoha: vid modeli do indyvidualnykh variantiv [Value orientation portrait of a specialist psychologist: from a model to individual options]. *Psykhologhiia i suspilstvo – Psychology and society*, 1, 118–126 [in Ukrainian].
15. Furman, O. (2023). Uspishnist, uspikh i Ya-kontseptsiiia [Success, success and self-concept]. *Psykhologhiia i suspilstvo – Psychology and society*, 1, 191–198 [in Ukrainian].
16. Chemerynska, D., Karpiak, M. (2022). Vplyv samoostinky na motyvatsiinu hotovnist do profesiinoi diialnosti maibutnikh psykholohiv [The influence of self-esteem on the motivational readiness for professional activity of future psychologists]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy – Bulletin of the National University of Defense of Ukraine*, 132–138 [in Ukrainian].
17. Chepelieva, N.V. (2021). Strukturno-smyslova model naratyvnoho konstruiuvannia dosvidu v konteksti rozvytku osobystosti [Structural and semantic model of narrative construction of experience in the context of personality development]. *Aktualni problemy psykholohii – Actual problems of psychology*, 2(13), 26–38 [in Ukrainian].
18. Shevchenko, N.F., Derevianchenko, R.V. (2023). Formuvannia tsinnisno-smyslovykh oriientsatsii u maibutnikh pedahohiv u protsesi navchannia [The influence of self-esteem on the motivational readiness for professional activity of future psychologists]. *Psykhologo-pedahohichni koordynaty rozvytku osobystosti*. Poltava, 264–267 [in Ukrainian].
19. García-Alandete, J. (2023). The Place of Religiosity and Spirituality in Frankl’s Logotherapy: Distinguishing Salvific and Hygienic Objectives. *J Relig Health*. <https://doi.org/10.1007/s10943-023-01760-4> [in English].
20. Maslow, A. (2020). *Devenir le meilleur de soi-même: Besoins fondamentaux, motivation et personnalité*. Editions Eyrolles.
21. Nersesyan, A.A. (2020). Study of valuable orientations of students through Rokeach test. *համեմատական վերլուծություն Արթուրյանի հ. հ, IV. Արթուրյանի անվան հայՄԻ մագիստրոս*, 8, 125–131 [in English].
22. Schwartz, S., Sagie, G. (2000). Value consensus and importance. A CrossNational Study. *Journal of cross-cultural psychology*. 4(31), 465–497 [in English].